

КІЧУК

Оксана Сергіївна
ok_5@ukr.net

УДК 330.34; 338.2

ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

RESEARCH OF THE INNOVATIVE ENTERPRISES OF UKRAINE

к. е. н., доцент, ОНУ

У статті розглянуто теоретичну сутність інновацій і визначено основні тенденції розвитку інноваційної діяльності підприємств України в 2010-2016 рр.

В статье рассмотрены теоретическая сущность инноваций и определены основные тенденции развития инновационной деятельности предприятий Украины в 2010-2016 гг.

The article considers the theoretical essence of innovations and determines the main tendencies of development of innovative activity of enterprises in Ukraine during 2010-2016.

Ключові слова: інновації, джерела фінансування, структура, динаміка

Ключевые слова: инновации, источники финансирования, структура, динамика

Keywords: innovations, sources of financing, structure, dynamics

ВСТУП

Сьогодні більшість економістів і науковців погоджуються із твердженням, що саме інновації є вирішальною умовою забезпечення стабільного довгострокового економічного розвитку країни. А для отримання суттєвих результатів впровадження інноваційних процесів Україна повинна бути зацікавлена у підвищенні власної конкурентоспроможності. Цього можна досягти шляхом створення та реалізації інноваційної стратегії через формування інноваційного середовища, стимулювання інноваційної активності підприємництва, розвитку інноваційної діяльності.

Проблемам інноваційного розвитку країни присвячена значна кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, серед яких: Бабаєв В.Ю., Гольдштейн Г.Я., Шевченко О.М., Юринець З.В. та інші [1-4].

Незважаючи на суттєві результати наукових здобутків, слід зазначити, що низка теоретичних і практичних питань потребує подальшого вивчення та аналізу.

МЕТА РОБОТИ

Метою роботи є дослідження сутності та статистичний аналіз інноваційних підприємств України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичною базою дослідження стали наукові публікації вітчизняних та закордонних учених, дані Державної служби статистики України. Методичну основу склали загальнонаукові (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, формулювання логічного висновку) та статистичні (зведення, групування, методи табличний, методи аналізу рядів динаміки) методи.

РЕЗУЛЬТАТИ

В період, коли джерела економічного зростання себе майже вичерпали, необхідно звернутися до інновацій, які містять елементи новизни, швидко розвиваються, а також тісно пов'язані з багатьма чинниками,

які, в тій чи іншій мірі, впливають на конкурентоспроможність не лише окремого продукту та підприємства, а й в цілому країни на міжнародному ринку.

Для більш глибокого вивчення проблеми інноваційного розвитку України, необхідно, в першу чергу, визначити сутність поняття «інновації».

Проаналізувавши роботи дослідників щодо вказаної проблематики, можна зробити висновок, що дане поняття багатогранне, а його сутність можна розкрити через призму декількох аспектів:

1. Інновації – це техніко-економічний цикл, у якому використання результатів сфери досліджень і розробок безпосередньо викликає технічні й економічні зміни, що надають зворотну дію на діяльність цієї сфери [2, с. 152].

2. Інновації – це результат інноваційної діяльності, що реалізувався у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу. Концепція чи ідеї, які повинні отримати поширення, щоб формування ринку було успішним [5, с. 97-98].

3. Інновації – це сукупність технічних, виробничих і комерційних заходів, які приводять до виникнення нових і покращених промислових процесів, устаткування [6, с. 114].

4. Інновації – це зміни з метою впровадження та використання нових видів споживчих товарів, виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організації в промисловості [7, с. 37-38].

5. Згідно закону України «Про інноваційну діяльність», «Інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [8].

При цьому, «інноваційне підприємство (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний біз-

нес-інкубатор тощо) – це підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 % його загального обсягу продукції і (або) послуг» [8].

Аналіз сучасного стану інноваційної діяльності промислових підприємств України за 2010-2016 рр. дає можливість виокремити такі основні тенденції.

По-перше, низький рівень інноваційної активності промислових підприємств у порівнянні з економічно розвинутими країнами (табл. 1).

Так, офіційні статистичні дані свідчать, що інноваційно активними в Україні останні сім років залишається дуже невелика кількість підприємств. Так, у 2014 р. розробкою й впровадженням технологічних інновацій займалися 1609 підприємств, або 16,1 % за-

гальної кількості промислових підприємств по Україні, що суттєво нижче значень, характерних для Німеччини (69,7 %), Ірландії (56,7 %), Бельгії (59,6 %), Естонії (55,1 %), Чехії (36,6 %) [10]. У 2016 році інноваційною діяльністю в промисловості займалися 834 підприємства, або 18,9% загальної кількості промислових підприємств по Україні.

Серед регіонів вищою за середню в Україні частка інноваційно активних підприємств була в 2016 р. в Харківській, Тернопільській, Миколаївській, Запорізькій, Івано-Франківській, Одеській, Житомирській, Львівській, Чернівецькій, Херсонській областях та м. Києві.

По-друге, низький рівень фінансування інноваційних підприємств (табл. 2).

Таблиця 1

Динаміка показників інноваційної діяльності у промисловості України

[узагальнено та складено автором за даними [9]]

Показники		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Кількість інноваційно-активних підприємств	одиниць	1462	1679	1758	1715	1609	824	834
	у % до загальної кількості	13,8	16,2	17,4	16,8	16,1	17,3	18,9
Кількість підприємств, що впроваджували інновації	одиниць	1217	1327	1371	1312	1208	723	735
	у % до загальної кількості	11,5	12,8	13,6	12,9	12,1	15,2	6,7

Таблиця 2

Обсяг фінансування інноваційної діяльності України за 2010-2016 рр.

[узагальнено та складено автором за даними [9]]

Роки	Загальна сума витрат, млн. грн.	у тому числі за рахунок коштів:							
		власних		державного бюджету		іноземних інвесторів		інших джерел	
		млн. грн.	частка, %	млн. грн.	частка, %	млн. грн.	частка, %	млн. грн.	частка, %
2010	8045,5	4775,2	59,4	87,0	1,1	2411,4	30,0	771,9	9,5
2011	4333,9	7585,6	52,9	149,2	1,0	56,9	0,4	6542,2	45,7
2012	11480,6	7335,9	63,9	224,3	2,0	994,8	8,7	2925,6	25,4
2013	9562,6	6973,4	72,9	24,7	0,3	1253,2	13,1	1311,3	13,7
2014	7695,9	6540,3	85,0	344,1	4,5	138,7	1,8	672,8	8,7
2015	13813,7	13427	97,2	55,1	0,4	58,6	0,4	273,0	2,0
2016	23229,5	22036,0	94,9	179,0	0,8	23,4	0,1	991,1	4,2

Дані таблиці свідчать, що протягом усього аналізованого періоду основним джерелом фінансування інноваційної діяльності підприємств були саме власні кошти. Так, у 2016 р. вони дорівнювали 22036,0 млн. грн. або 94,9 % загального обсягу витрат на інновації. При цьому можна з певністю сказати, що держава з кожним роком все менше витрачає бюджетних коштів на підтримку інноваційного розвитку підприємств. Крім того, низьким залишається і рівень інвестиційної привабливості інноваційного сектора й для зовнішніх інвесторів.

По-третє, розвиток інноваційної діяльності стримує недосконалість законодавчої бази.

Сьогодні в Україні діє 14 законів, понад 50 підзаконних актів, виданих Кабінетом Міністрів України, а також понад 100 правових актів відомчого характеру,

які регулюють питання інноваційної діяльності підприємств [11, с 282]. Основними з них є закони України "Про інвестиційну діяльність", "Про наукову і науково-технічну діяльність", "Про наукову і науково-технічну експертизу", "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків", "Про спеціальну економічну зону "Яворів", "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні", «Про інноваційну діяльність».

Саме закон України «Про інноваційну діяльність» визначає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом.

При цьому велика кількість законодавчих і норма-

тивно-правових актів із численими змінами та доповненнями не гарантують якісної державної фінансової підтримки та податкового стимулювання.

Ще однією перешкодою на шляху інноваційного розвитку українських підприємств є відсутність чіткої методології формування облікової інформації та впорядкованої системи внутрішньої звітності.

Так, інформаційною базою макроекономічного статистичного аналізу є статистична звітність підприємств. Вітчизняні підприємства використовують наступні форми статистичної звітності: 1) форма державного статистичного спостереження N 1-інновація «Обстеження інноваційної діяльності промислового підприємства»; 2) форма державного статистичного спостереження N 1-технологія «Звіт про створення та використання провідних технологій та об'єктів права інтелектуальної власності» [12].

На нашу думку, необхідне таке інформаційне забезпечення, яке б охоплювало сукупність первинних і зведених даних, організацію збереження, накопичення, подання і перетворення інформації для прийняття ефективних управлінських рішень.

Все це вказує на низький рівень розвитку інноваційної діяльності в Україні. Що, в свою чергу, негативно впливає на розвиток економіки в цілому, а також на конкурентоздатність української продукції як на вітчизняних, так і на міжнародних ринках.

ВИСНОВКИ

Таким чином, можна сформулювати основні проблеми стримування масштабів та інтенсивності інноваційної діяльності в Україні:

1. Низький рівень інноваційної активності підприємств, не залежно від галузей економіки.
2. Незначне фінансування малих інноваційних підприємств за рахунок державних і зовнішніх джерел.
3. Низька результативність роботи захисту інтелектуальної власності, служб сертифікації інноваційної продукції і її виробництва.
4. Надмірне податкове навантаження підприємств.
5. Високий рівень корумпованості органів державної влади.
6. Недосконалість інституційного середовища, інноваційної інфраструктури, науково-дослідної та технологічної кооперації в інноваційній сфері.
7. Недостатність міжнародного науково-технічного співробітництва.
8. Значне здорожчання вартості залучення науково-технічних ресурсів з-за кордону через нестабільність курсу національної валюти.
9. Обмеженість власних коштів суб'єктів господарювання як потенційних виробників, так і споживачів інноваційної продукції.

Список використаних джерел

1. Бабаєв В.Ю. Інноваційна структура в Україні / В.Ю. Бабаєв, А.О. Поронько // Державне регулювання соціального і економічного розвитку. – 2011. – Випуск 3 (34). – С. 1-7.
2. Гольдштейн Г.Я. Стратегический инновационный менеджмент: учеб. пособие / Г.Я. Гольдштейн. – Таганрог: Изд-во ТРГУ, 2004. – 267 с.
3. Шевченко О.М. Малі інноваційні підприємства: сутність, сучасні тенденції та перспективи розвитку в Україні / О.М. Шевченко, А.В. Шикіло // Економічний простір: зб. наук. праць. – №81. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2014. – С. 257–269.
4. Юринець З.В. До питання про формування інноваційного процесу в сучасних умовах / З.В. Юринець // Формування ринкової економіки в Україні: збірник наукових праць. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. – 2012. – Вип. 29. Ч.2. – С.286-290.
5. Инновационный менеджмент: учебник для ВУЗов / [С.Д. Ильенкова, Л.М. Гохберг, С.Ю. Ягудин и др.]. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. –327 с.
6. Никсон Ф. Роль руководства предприятия в обеспечении качества и надежности / Ф. Никсон; [пер. с англ.]. – М.: Изд-во стандартов, 1990. – 230 с.
7. Водачек Л. Стратегия управления инновациями на предприятии / Л. Водачек, О. Водачкова. – М.: Экономика, 1989. –167 с.
8. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс] // ВВРУ. – 2002. – № 36. – С. 266. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
9. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]: офіц. веб-сайт / Держстат України. – Наукова та науково-технічна діяльність. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html.
10. De Prato G. Innovation Radar: Identifying Innovations and Innovators with High Potential in ICT FP7, CIP & H2020 Projects [Electronic resource] / Giuditta De Prato, Daniel Nepelski, Giuseppe Piroli. – Access mode: https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/9-innovation_radar-jrc-paper.pdf.
11. Висоцька І.Б. Стан та проблеми інноваційної діяльності промисловості України / І.Б. Висоцька // Наук. вісн. НЛТУ України. – 2008. – №18.10 – С. 279–285.
12. Наказ Держстату України «Про затвердження форм державних статистичних спостережень зі статистики науки та інновацій» No 471 від 20.11.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/norm_doc/2012/471/471_2012.htm.